

SVEIKATOS MOKYMO IR LIGŲ PREVENCIJOS CENTRAS

VISUOMENĖS INFORMAVIMO APIE KLIMATO POKYČIUS, JŲ KELIAMAS GRĖSMES ŽMONIŲ SVEIKATAI

ATASKAITA

2019 m. balandžio 1 d. – 2020 m. balandžio 1 d.

Ivadas

Vadovaudamiesi Visuomenės informavimo apie klimato pokyčius, jų keliamas grėsmes žmonių sveikatai sistemos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012 m. gegužės 3 d. įsakymu Nr. V-386/D1-391 (toliau – Aprašas), teikiame 2019 m. balandžio 1 d. – 2020 m. balandžio 1 d. visuomenės informavimo apie klimato pokyčius, jų keliamas grėsmes žmonių sveikatai ir taikytas prevencines priemones, tarp jų ir visuomenės informavimą, ataskaitą (toliau – Ataskaita). Ataskaita parengta pagal Apraše nustatytą atsakingų vykdytojų pateiktą informaciją. Informaciją pateikė Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos (toliau – LHMT), Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – SAM) Ekstremalių sveikatai situacijų centras (toliau – ESSC), Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – NVSC), Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras (toliau – SMLPC), Šiaulių universitetas (toliau – ŠU). Ataskaitoje pateikta informacija apie šių įstaigų veiklą, susijusią su klimato kaita, kaitros ir speigo laikotarpius, gyventojų sergamumą žiedadulkių sukeltomis alergijomis, taikytas ir siūlomas prevencijos priemones, visuomenės informavimą.

Istaigų veikla, susijusi su klimato kaitos bei jos keliamų grėsmių žmonių sveikatai klausimais

LHMT užtikrina nepertraukiamus ir kokybiškus meteorologinius ir hidrologinius stebėjimus, vykdo aplinkos monitoringo programą, teikia orų prognozes, perspėjimus apie pavojingus meteorologinius ir hidrologinius reiškinius. Taip pat vykdo augalų fenologinius stebėjimus, skelbia augalų vegetacijos ir aktyviosios augalų vegetacijos pradžios ir pabaigos datas. LHMT šiltuoju metų laikotarpiu stebi situaciją ir kaupia duomenis apie UV, esamą ir numatomą karštį ir kaitrą, šaltuoju metų laikotarpiu stebi situaciją ir kaupia duomenis apie esamą ir numatomą šaltį ir speigą.

SAM ESSC rengia bei reguliariai atnaujina rekomendacijas visuomenei bei specialistams apie galimą karščio, kaitros, šalčio bei speigo poveikį sveikatai, teikia patarimus, kaip apsisaugoti nuo neigiamo didelio šalčio, karščio, oro taršos poveikio, informuoja apie galimus susirgimus, pažeidimus bei jų prevenciją veikiant minėtiems veiksniams. Atsižvelgdamas į iš LHMT gautą informaciją apie prognozuojamus karštus, šaltus orus, smarkų snygį, pūgą, SAM ESSC apie tai

informuoja SAM, įspėja asmens bei visuomenės sveikatos priežiūros įstaigas, skelbia atnaujintas rekomendacijas visuomenei ir specialistams savo interneto svetainėje <http://www.essc.sam.lt>. Esant reikalui, SAM ESSC, siekdamas įvertinti situaciją bei galimas problemas teikiant sveikatos priežiūros paslaugas esant kaitrai, oro taršai, speigui, užpusčius kelius ir kt., kontaktuoja su savivaldybių gydytojais, kreipiasi į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, greitosios medicinos pagalbos įstaigas dėl informacijos pateikimo apie suteiktas greitosios medicinos pagalbos paslaugas, kurių prirėkė dėl šilumos ir šviesos poveikio, nudegimo saulės spinduliais, šalčio, ir teikia apibendrintą informaciją SAM.

NVSC vykdo užkrečiamųjų ligų profilaktiką, sergamumo užkrečiamosiomis ligomis apskaitos bei statistikos darbus ir epidemiologinės situacijos analizę ir prognozę, organizuoja užkrečiamųjų ligų platinčių stebėseną, atlieka užkrečiamųjų ligų židinių epidemiologinį tyrimą, dalyvauja visuomenės sveikatos specialistų mokymo ir tobulinimosi procese, informuoja visuomenę apie užkrečiamąsias ligas, vykdomus profilaktinius darbus.

SMLPC pagal kompetenciją rengia metodinę medžiagą bei teikia metodinę pagalbą aplinkos sveikatos, klimato kaitos klausimais, organizuoja bei vykdo gyventojų sveikatos mokymą, neformalųjį švietimą, visuomenės sveikatos priežiūros specialistų kvalifikacijos tobulinimą klimato kaitos, karščio bei šalčio prevencijos klausimais. Taip pat SMLPC koordinuoja informacijos apie klimato pokyčius, jų keliamas grėsmes žmonių sveikatai teikimą visuomenei, duomenų rinkimą, analizę, ataskaitų rengimo organizavimą. Be to, vykdo visuomenės sveikatos priežiūrą aplinkos sveikatinimo, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo srityse.

ŠU Aplinkotyros ir fizikos katedros mokslinių tyrimų kryptis – gamtinėse ekosistemose ir antropogenuose aplinkoje vykstančių ekologinių procesų bei biologinės įvairovės tvarumo vertinimas ir modeliavimas kintančio klimato sąlygomis. Šios katedros specialistai, integruodami gamtinės aplinkos vystymosi ir funkcionavimo bei urbanizuotų teritorijų želdynų mokslinius tyrimus į tarptautinį mokslo kontekstą, tyrimų rezultatus taiko šalies darniam vystymuisi. Taip pat jie vykdo įvairius projektus, tyrimus, susijusius su klimato kaitos keliamomis grėsmėmis žmonių sveikatai, kaip antai: oru plintančių žiedadulkių stebėseną (jos metu identifikuoja alergines žiedadulkes), fitofenologinius stebėjimus ir kt. Taip pat siekia identifikuoti genetinius veiksnius, lemiančius sunkią alerginio rinito formą, kartu atsižvelgdami į asmens imlumą alergijai, sveikatos būklę ir aplinkos veiksnius bei biologinių invazijų arealų kaitą, kaip ekosistemų pažeidžiamumo ir prisitaikymo globalios klimato kaitos ir didėjančio žmogaus poveikio sąlygomis indikatorium. Tai leidžia prognozuoti didėjančių dienų, kai ore fiksuojami Lietuvai nebūdingi ambrozijos žiedadulkių kiekiai, skaičių ateityje. Šiaulių universitete veikia Aerobiologinių tyrimų laboratorija, kurios pagrindinis tikslas – kurti ir taikyti aerobiologijos mokslo pažangą vertinant ir modeliuojant atmosferos biologinės kilmės dalelių spektro kaitą erdvėje ir laike bei informuoti visuomenę apie aplinkos oro alerginį potencialą.

Kraujasiurbių nariuotakojų, galinčių platinti užkrečiamąsias ligas, paplitimo bei sergamumo nariuotakojų platinamomis ligomis Lietuvoje nuo 2019 m. balandžio 1 d. iki 2020 m. balandžio 1 d. statistika

Lietuvoje žmonės dažniausiai serga dviem erkių platinamomis ligomis – Laimo liga ir erkiniu encefalitu. *I. ricinus* rūšies erkės yra pagrindinės erkinio encefalito ir Laimo ligos platintojos, jos paplitusios visoje šalies teritorijoje.

NVSC duomenimis, 2019 m. *I. ricinus* gausumo dinamika pastebėta 7-iose stacionaruose: Kauno rajono Vaišvydavos miške, Kėdainių rajono Babėnų miške, Klaipėdos miesto Girulių miške, Marijampolės rajono Varnabūdės miške, Prienų rajone, Panevėžio rajone ir Utenos rajono Vyžuonos miške. Stacionaruose erkės pastebimos nuo kovo mėnesio iki jos randamos aktyvios gamtoje. Pastaraisiais metais paskutinės erkės stacionaruose surenkamos lapkričio–gruodžio mėnesiais, priklausomai nuo sezono klimatinų sąlygų. Erkių gausumo rodiklis – alkanų erkių skaičius ant vėliavėlės 1 km kelio atkarpoje. Vidutinis metinis erkių gausos rodiklis 2019 m. Lietuvoje buvo 18,0, o 2018 m. – 14,2. Stacionaruose surinkta 2437 erkės, iš jų 1088 suaugėlės ir 1349 nimfų. Didžiausia gausa pastebėta balandžio I – gegužės II dekadomis, kai maksimalus vidutinis skaičius siekė 35 erkes 1 km kelio atkarpoje.

2019 m. Lietuvoje buvo užregistruota 711 susirgimų erkiniu encefalitu (toliau – EE). 2019 m. EE sergamumo rodiklis 100 tūkst. gyventojų buvo 25,5. Palyginus registruotų atvejų skaičius su 2018 m., jų padaugėjo 327 atvejais. Pirmieji susirgimai EE 2019 m. užregistruoti balandžio mėnesį. Sezoninis sergamumo pakilimas registruotas birželio–spalio mėnesiais. Daugiausia EE atvejų užregistruota birželio–spalio mėnesiais (2,2–5,5 susirgimai per dieną). Sezoniskumo koeficientas (sezoninio pakilimo mėnesiais užregistruotas susirgimų skaičius, išreikštas procentais) – 87 %. Didžiausi EE sergamumo rodikliai registruoti Utenos, Kauno, Marijampolės, Panevėžio ir Tauragės apskrityse. Didžiausias susirgimų skaičius – Vilniaus, Kauno, Utenos, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse. Šiose apskrityse 2019 m. užregistruotų atvejų skaičius sudaro 67,2 % visų susirgimų EE Lietuvoje. Utenos, Kauno, Marijampolės, Panevėžio ir Tauragės apskrityse sergamumo EE rodikliai yra didesni nei bendras Lietuvos sergamumo rodiklis, Šiaulių ir Vilniaus – panašus į bendrą Lietuvos sergamumo rodiklį, o likusiose apskrityse – mažesnis.

EE dažniau serga suaugę žmonės. Didžiausias sergamumas užregistruotas 45–74 metų amžiaus grupėje (35,6–41,7 atv./100 tūkst. gyv.). Vyresnio amžiaus asmenys šia liga paprastai serga sunkiau ir jiems dažniau pasireiškia liekamieji šios ligos reiškiniai. EE kaimo gyventojai 1,1 karto dažniau sirgo nei miesto.

2019 m. iš viso užregistruoti 3292 Laimo ligos atvejai (117,8 atv./100 tūkst. gyv.). Palyginus 2019 m. sergamumą Laimo liga Lietuvoje su 2018 m. duomenimis, jis padidėjo 999 atvejais. Didžiausi sergamumo rodikliai 2019 m. užregistruoti Tauragės, Kauno, Utenos, Vilniaus ir Panevėžio apskrityse, o mažiausias sergamumo Laimo liga rodiklis (64,0 atv./100 tūkst. gyv.) buvo Klaipėdos apskrityje. Palyginus gyventojų sergamumą Laimo liga pagal gyvenamąją vietą, matyti, kad 2019 m. miesto gyventojai sirgo 2,2 karto dažniau nei kaimo gyventojai, o pagal lytį – moterys dažniau nei vyrai. Didžiausias sergamumas šia liga pastebimas tarp vyresnio amžiaus žmonių: didžiausias 45–84 m. amžiaus grupėje ir siekia 194,5 atv./100 tūkst. gyv., dideli sergamumo rodikliai ir kitose per 25 metų amžiaus grupėse. Mažiausias sergamumas – 85 ir vyresnių asmenų amžiaus grupėje.

Sergamumo pakilimo banga paprastai būna gegužės–birželio mėnesiais ir tęsiasi iki gruodžio. Susirgimai Laimo liga 2019 m. Lietuvoje buvo registruoti kiekvieną mėnesį ir iki gegužės mėnesio nepastebėta aiški padidėjusio sergamumo riba (vidutiniškai 1,1 atvejo per dieną). 2019 m. didžiausias sezoninis pakilimas registruotas liepos–spalio mėnesiais. Tuo laikotarpiu Laimo liga sirgo 71,4 % visų sirgusiųjų tais metais.

*Išskirtinių klimato keliamų grėsmių, kurios galėjo turėti įtakos žmonių sveikatai Lietuvoje
2019 m. balandžio 1 d. – 2020 m. balandžio 1 d., statistika*

Pagal kompetenciją duomenis teikia LHMT.

2019 m. šiltuoju laikotarpiu Lietuvoje kaitros rodiklis buvo pasiektas birželio 4–7 d. ir 11–13 d. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu „Dėl stichinių, katastrofinių meteorologinių ir hidrologinių reiškinių rodiklių patvirtinimo“, **kaitra** – tai stichinis meteorologinis reiškinys, kai maksimali oro temperatūra $+30\text{ }^{\circ}\text{C}$ ar aukštesnė; kaitros trukmė 3 ir daugiau dienų. **Šalies masto kaitra** būna tuomet, kai ji registruojama $\geq 1/3$ šalies teritorijos, o **lokali** – kai registruojama bent vienoje meteorologijos stotyje.

Birželio 4–7 d. lokali kaitra registruota 3 automatinėse agrometeorologijos stotyse (toliau – AGMS): Jonavos (3 dienos), Kaišiadorių (4 dienos), Pakruojo (3 dienos).

Birželio 11–13 d. šalies masto kaitra registruota 45 LHMT tinklui priklausančiose meteorologijos stotyse (toliau – MS), automatinėse meteorologijos stotyse (toliau – AMS) ir AGMS: Alytaus AMS, Biržų MS, Dotnuvos MS, Dūkšto MS, Kauno MS, Kybartų MS, Klaipėdos MS, Laukuvos MS, Lazdijų MS, Marijampolės AMS, Mažeikių AMS, Panevėžio HMS, Radviliškio AMS, Raseinių MS, Rokiškio AMS, Šiaulių MS, Švenčionių AMS, Tauragės AMS, Ukmergės MS, Utenos MS, Varėnos MS, Vilniaus MS, Elektrėnų AGMS, Jonavos AGMS, Joniškio AGMS, Jurbarko AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kalvarijos AGMS, Kazlų Rūdos AGMS, Kretingos AGMS, Kupiškio AGMS, Molėtų AGMS, Pagėgių AGMS, Pakruojo AGMS, Plungės AGMS, Prienų AGMS, Rietavo AGMS, Skuodo AGMS, Šakių AGMS, Šalčininkų AGMS, Trakų AGMS.

2019 metais **karštis** (kai maksimali oro temperatūra $\geq 30\text{ }^{\circ}\text{C}$) registruotas:

06.04: Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Kaišiadorių AGMS.

06.05: Kauno MS, Lazdijų MS, Šilutės MS, Ukmergės MS, Utenos MS, Varėnos MS, Vilniaus MS, Alytaus AMS, Marijampolės AMS, Mažeikių AMS, N. Akmenės AMS, Švenčionių AMS, Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Elektrėnų AGMS, Jonavos AGMS, Jurbarko AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kalvarijos AGMS, Kazlų Rūdos AGMS, Kelmės AGMS, Kretingos AGMS, Kupiškio AGMS, Molėtų AGMS, Pakruojo AGMS, Plungės AGMS, Prienų AGMS, Šakių AGMS, Šalčininkų AGMS, Trakų AGMS.

06.06: Ukmergės MS, Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Jonavos AGMS, Kaišiadorių AGMS, Pakruojo AGMS.

06.07: Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Jonavos AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kalvarijos AGMS, Kretingos AGMS, Kupiškio AGMS, Pakruojo AGMS, Rietavo AGMS, Skuodo AGMS.

06.08: Tauragės AMS.

06.10: Druskininkų AGMS.

06.11: Biržų MS, Dotnuvos MS, Dūkšto MS, Kauno MS, Kybartų MS, Klaipėdos MS, Laukuvos MS, Lazdijų MS, Palangos AMS, Panevėžio MS, Raseinių MS, Šiaulių MS, Šilutės MS, Ukmergės MS, Utenos MS, Varėnos MS, Vilniaus MS, Alytaus AMS, Marijampolės AMS, Mažeikių AMS, Naujosios Akmenės AMS, Radviliškio AMS, Rokiškio AMS, Švenčionių AMS, Tauragės AMS, Vėžaičių AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Elektrėnų AGMS, Jonavos AGMS, Joniškio AGMS, Jurbarko AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kalvarijos AGMS, Kazlų Rūdos AGMS, Kelmės AGMS, Kretingos AGMS, Kupiškio AGMS, Molėtų AGMS, Pagėgių AGMS, Pakruojo AGMS,

Plungės AGMS, Prienų AGMS, Rietavo AGMS, Skuodo AGMS, Šakių AGMS, Šalčininkų AGMS, Trakų AGMS, Zarasų AGMS.

06.12: Biržų MS, Dotnuvos MS, Dūkšto MS, Kauno MS, Kybartų MS, Klaipėdos MS, Laukuvos MS, Lazdijų MS, Nidos MS, Palangos AMS, Panevėžio MS, Raseinių MS, Šiaulių MS, Šilutės MS, Telšių MS, Ukmergės MS, Utenos MS, Varėnos MS, Vilniaus MS, Alytaus AMS, Marijampolės AMS, Mažeikių AMS, Naujosios Akmenės AMS, Radviliškio AMS, Rokiškio AMS, Švenčionių AMS, Tauragės AMS, Vėžaičių AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Elektrėnų AGMS, Jonavos AGMS, Joniškio AGMS, Jurbarko AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kalvarijos AGMS, Kazlų Rūdos AGMS, Kelmės AGMS, Kretingos AGMS, Kupiškio AGMS, Molėtų AGMS, Pagėgių AGMS, Pakruojo AGMS, Plungės AGMS, Prienų AGMS, Rietavo AGMS, Skuodo AGMS, Šakių AGMS, Šalčininkų AGMS, Trakų AGMS, Zarasų AGMS.

06.13: Biržų MS, Dotnuvos MS, Dūkšto MS, Kauno MS, Kybartų MS, Klaipėdos MS, Laukuvos MS, Lazdijų MS, Panevėžio MS, Raseinių MS, Šiaulių MS, Telšių MS, Ukmergės MS, Utenos MS, Varėnos MS, Vilniaus MS, Alytaus AMS, Marijampolės AMS, Mažeikių AMS, N. Akmenės AMS, Radviliškio AMS, Rokiškio AMS, Švenčionių AMS, Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Elektrėnų AGMS, Jonavos AGMS, Joniškio AGMS, Jurbarko AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kalvarijos AGMS, Kazlų Rūdos AGMS, Kelmės AGMS, Kretingos AGMS, Kupiškio AGMS, Molėtų AGMS, Pagėgių AGMS, Pakruojo AGMS, Plungės AGMS, Prienų AGMS, Rietavo AGMS, Skuodo AGMS, Šakių AGMS, Šalčininkų AGMS, Trakų AGMS.

06.14: Birštono AGMS, Šalčininkų AGMS.

06.15: Druskininkų AGMS.

06.19: Alytaus AMS, Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Elektrėnų AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kazlų Rūdos AGMS, Pakruojo AGMS, Plungės AGMS, Rietavo AGMS, Trakų AGMS.

06.20: Biržų MS, Dotnuvos MS, Kybartų MS, Panevėžio MS, Ukmergės MS, Utenos MS, Varėnos MS, Alytaus AMS, Rokiškio AMS, Švenčionių AMS, Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Jonavos AGMS, Joniškio AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kelmės AGMS, Kupiškio AGMS, Pagėgių AGMS, Pakruojo AGMS, Plungės AGMS, Rietavo AGMS, Trakų AGMS, Zarasų AGMS.

06.25: Varėnos MS, Alytaus AMS, Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kazlų Rūdos AGMS.

06.26: Biržų MS, Dotnuvos MS, Dūkšto MS, Kauno MS, Kybartų MS, Laukuvos MS, Lazdijų MS, Panevėžio MS, Raseinių MS, Šiaulių MS, Šilutės MS, Telšių MS, Ukmergės MS, Utenos MS, Varėnos MS, Vilniaus MS, Alytaus AMS, Marijampolės AMS, Mažeikių AMS, N. Akmenės AMS, Radviliškio AMS, Rokiškio AMS, Švenčionių AMS, Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Elektrėnų AGMS, Jonavos AGMS, Joniškio AGMS, Jurbarko AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kalvarijos AGMS, Kazlų Rūdos AGMS, Kelmės AGMS, Kretingos AGMS, Kupiškio AGMS, Molėtų AGMS, Pagėgių AGMS, Pakruojo AGMS, Plungės AGMS, Rietavo AGMS, Skuodo AGMS, Šakių AGMS, Šalčininkų AGMS, Zarasų AGMS.

06.30: Biržų MS, Lazdijų MS, Panevėžio MS, Ukmergės MS, Utenos MS, Varėnos MS, Alytaus AMS, Radviliškio AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Jonavos AGMS, Joniškio AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kupiškio AGMS, Pakruojo AGMS, Šalčininkų AGMS.

07.20: Kazlų Rūdos AGMS.

07.21: Vilniaus MS, Alytaus AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Jonavos AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kazlų Rūdos AGMS, Pakruojo AGMS, Šalčininkų AGMS.

07.28: Biržų MS, Klaipėdos MS, Palangos AMS, Alytaus AMS, Marijampolės AMS, Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Elektrėnų AGMS, Joniškio AGMS, Jurbarko AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kalvarijos AGMS, Kelmės AGMS, Kupiškio AGMS, Pagėgių AGMS, Pakruojo AGMS, Skuodo AGMS.

07.29: Kauno MS, Kybartų MS, Lazdijų MS, Raseinių MS, Šilutės MS, Varėnos MS, Alytaus AMS, Marijampolės AMS, Tauragės AMS, Vėžaičių AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Jonavos AGMS, Jurbarko AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kalvarijos AGMS, Kazlų Rūdos AGMS, Kelmės AGMS, Kretingos AGMS, Pagėgių AGMS, Plungės AGMS, Rietavo AGMS, Skuodo AGMS, Šakių AGMS, Šalčininkų AGMS, Trakų AGMS, Zarasų AGMS.

07.30: Druskininkų AGMS.

08.19: Varėnos MS, Vilniaus MS, Alytaus AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Kaišiadorių AGMS, Šalčininkų AGMS, Trakų AGMS.

08.25: Druskininkų AGMS.

08.26: Druskininkų AGMS, Joniškio AGMS, Kelmės AGMS, Kretingos AGMS, Pakruojo AGMS, Plungės AGMS, Skuodo AGMS.

08.27: Klaipėdos MS, Tauragės AMS, Birštono AGMS, Druskininkų AGMS, Joniškio AGMS, Jurbarko AGMS, Kaišiadorių AGMS, Kelmės AGMS, Kretingos AGMS, Pakruojo AGMS, Skuodo AGMS.

08.28: Klaipėdos MS, Palangos AMS, Tauragės AMS, Druskininkų AGMS, Kretingos AGMS.

08.29: Vėžaičių AMS, Druskininkų AGMS.

LHMT informavo, kad nebuvo pasiektas stichinio meteorologinio reiškinių **speigo** rodiklis. Remiantis jau minėtu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu „Dėl stichinių, katastrofinių meteorologinių ir hidrologinių reiškinių rodiklių patvirtinimo“, speigas registruojamas, kai minimali oro temperatūra yra $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$ ar žemesnė ir trunka 1–3 paras. Šaltis minėtu laikotarpiu taip pat nebuvo registruotas.

Esant reikalui SAM ESSC aktyviai kreipiasi į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, GMP įstaigas dėl informacijos pateikimo apie suteiktas greitosios medicinos pagalbos paslaugas dėl karščio ir šviesos padarinių (TLK-10-AM kodas, T67, T67.0–T67.9), nudegimo saulės spinduliais (TLK-10-AM kodas L55, L55.0, L55.1, L55.2, L55.8, L55.9), nušalimų (TLK-10-AM kodai T33–T35), hipotermijos (TLK-10-AM kodas T68), kitokio žemos temperatūros poveikio (TLK-10-AM kodas T69), dėl intensyvaus natūralaus šalčio poveikio (TLK-10-AM kodas X31) ir teikia apibendrintą informaciją SAM ir SMLPC.

Pagal greitosios medicinos pagalbos paslaugas teikiančių įstaigų pateiktą informaciją, 2019 m. birželio 5–30 d. 68 pacientams buvo suteikta pagalba dėl šilumos ir šviesos poveikio (TLK-10-AM kodas T67, T67.0 – T67.9) ir 7 pacientams buvo suteikta pagalba dėl nudegimo saulės spinduliais (TLK-10-AM kodas L55, L55.0, L55.1, L55.2, L55.8, L55.9). Bendras nukentėjusiųjų nuo kaitros asmenų skaičius – 75.

Ekstremalių sveikatai situacijų metu taikytos prevencijos priemonės

Taikyta prevencijos priemonė – visuomenės informavimas. Informacija apie kaitrą teikta LHMT, SAM ESSC ir SMLPC interneto svetainėse ir žiniasklaidai. LHMT apie kilusias ir prognozuojamas išskirtines klimato kaitos grėsmes taip pat informavo SMLPC.

Siekdamas sumažinti sergamumą nariuotakojų platinamomis ligomis, NVSC taikė įvairias prevencines priemones. Pagal turimus duomenis, 2019 m. nuo EE iš viso paskiepyta 164 840 kartų. Tai 28,6 proc. daugiau nei 2018 m. (128 166 kartai). Taip pat informacija apie erkių platinamas ligas teikta NVSC interneto svetainėje ir žiniasklaidai.

Pasiūlymai dėl 2019 m. balandžio 1 d. – 2020 m. balandžio 1 d. Lietuvoje vykdytų prevencinių priemonių tobulinimo

Siekdamas plačiau paskleisti rekomendacijas, kaip apsaugoti savo sveikatą karščio metu, SAM ESSC gali pasidalinti su kitomis institucijomis savo parengtomis rekomendacijomis, informaciniais pranešimais, gairėmis visuomenei, infografikais ir kt.

ŠU GMF pasiūlymas:

„Naujausi technologiniai pokyčiai suteikia galimybę atlikti alergeninių žiedadulkių matavimus beveik realiu laiku. Informacija realiu laiku apie biologinės kilmės dalelių kiekį yra revoliucinis lūžis visuomenės sveikatos atžvilgiu. Tokios šalys, kaip Šveicarija, Vokietija, Serbija jau pradėjo formuoti informacijos sistemas, leidžiančias alergijos pažeistiems ar kitiems suinteresuotiems asmenims ne tik gauti informaciją apie prognozių pagrindu apskaičiuotą žiedadulkių kiekį, bet ir tiesiogiai stebėti (pvz., mobiliuosiuose įrenginiuose) ore esančių žiedadulkių krūvį. Tokio tipo matavimo prietaisų veikimas šiuo metu testuojamas Šiaulių universitete, todėl patirtis leidžia daryti prielaidą, kad Lietuvoje gyventojai taip pat galėtų gauti tokią informaciją.

Reaguodami į galimybę pakeisti informacijos prieinamumą ir pagerinti žiedadulkėms jautrių asmenų gyvenimo kokybę bei gydymą, siūlome inicijuoti realaus laiko žiedadulkių stebėsenos sistemą, informuojančią apie alergeninių žiedadulkių krūvį.“

LHMT ir NVSC specialistai pasiūlymų dėl Lietuvoje vykdytų prevencinių priemonių tobulinimo neturėjo.

Visuomenės informavimas 2019 m. balandžio 1 d. – 2020 m. balandžio 1 d. apie klimato pokyčius, jų keliamas grėsmes žmonių sveikatai

Informacinė priemonė	Aprašymas, šaltinių nuorodos
Paskaitos	NVSC: Mokymuose „Vakcinomis valdomų užkrečiamųjų ligų aktualijos ir jų

<p>kvalifikacijos kėlimo kursuose</p>	<p>profilaktika“ Marijampolėje skaityti 6 pranešimai.</p> <p>Mokymuose „Vakcinomis valdomų užkrečiamųjų ligų aktualijos ir jų profilaktika“ Kaune skaityti 6 pranešimai.</p> <p>Mokymuose „Vakcinomis valdomų užkrečiamųjų ligų aktualijos ir jų profilaktika“ Panevėžyje skaityti 6 pranešimai.</p>
<p>Interviu Lietuvos radijo stočių ir televizijos laidose</p>	<p>NVSC: 3 interviu kraujasiurbių nariuotakojų ir jų platinamų ligų prevencijos temomis.</p> <p>LHMT: šios tarnybos sinoptikų sudarytos orų prognozės buvo transliuojamos daugelyje televizijos ir radijo žinių laidų.</p> <p>ŠU: duoti 3 interviu.</p> <p>Laida „Labas rytas“. Alergijų tikimybė mažesnė tiems, kas nuo vaikystės gamtoje praleidžia daug laiko. https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/949185/alergiju-tikimybe-mazesne-tiems-kas-nuo-vaikystes-gamtoje-praleidzia-daug-laiko</p> <p>Laida rusų kalba. Pavojingas alergenai beržų žiedadulkės: specialisto patarimai https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000067020/laida-rusu-kalba-pavojingas-alergenai-berzu-ziedadulkes-specialisto-patarimai</p> <p>Žydi alksniai ir lazdynai, alergiškiems rekomenduojama nešioti kaukes https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/934461/zydi-alksniai-ir-lazdynai-alergiskiem-rekomenduojama-nesioti-kaukes</p> <p>SMLPC: duoti interviu Pūko radijui „Karštą vasaros dieną specialistai rekomenduoja“ (2019-05-22) ir Žinių radijui apie artėjantį karštį ir priemones, skirtas apsisaugoti nuo neigiamo karščio poveikio (2019-06-02).</p>
<p>Interviu, straipsniai, pranešimai Lietuvos dienraščiuose</p>	<p>NVSC: 4 interviu kraujasiurbių nariuotakojų ir jų platinamų ligų prevencijos temomis.</p> <p>ŠU:</p> <p>Interviu-straipsnis dienraštyje „Šiaulių kraštas“ apie oru sklindančias žiedadulkes ir personalizuotą alergijos simptomų prognozių sistemą (PASYFO) https://www.skrastas.lt/su-vasaros-siluma-pasklis-ir-ziedadulkiu</p> <p>Interviu-straipsnis dienraštyje „Šiaulių naujienos“ apie oru sklindančias žiedadulkes ir personalizuotą alergijos simptomų prognozių sistemą (PASYFO) https://www.ve.lt/naujienos/sveikata/sveikata/profesore-apie-alergija-ziedadulkems-tik-pazintis-su-gamta-leidzia-igyti-imuniteta-1706325/</p> <p>Straipsnis dienraštyje „Kauno diena“ apie oro kilmės žiedadulkes ir PASYFO programėlę (https://kauno.diena.lt/naujienos/sveikata/sveikata/specialistai-</p>

	<p>ispeja-del-zydinciu-augalu-gali-issaukti-maisto-produktu-netoleravima-925562)</p> <p>Straipsnis naujienų portale alfa.lt apie alergiją žiedadulkėms ir ore esančias žiedadulkes (https://www.alfa.lt/straipsnis/50386663/professore-apie-alergija-ziedadulkems-tik-pazintis-su-gamta-leidzia-igyti-imuniteta)</p> <p>Straipsnis naujienų portale alka.lt apie ore esančias žiedadulkes (http://alka.lt/2019/08/08/patariama-pasisaugoti-rugpjucio-menesi-zydinciu-kieciu/)</p> <p>Straipsnis apie PASYFO įrankius naujienų portale etaplius.lt (https://www.etaplius.lt/kiek-pavojingas-pienes-pukas)</p>
Surenpta konferencijų	<p>ŠU:</p> <p>Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras ir Šiaulių universitetas 2019 m. gegužės 7 d. surengė mokslinę-praktinę konferenciją „Alergenai: naujos žinios ir jų taikymas praktikoje“.</p> <p>SMLPC:</p> <p>2019 m. birželio 27 d. SMLPC Sveikatos mokykloje suorganizuotas seminaras „Klimato kaitos keliamos grėsmės sveikatai: informacijos poreikis ir galimybės“.</p>
Skaityta pranešimų konferencijose ir seminaruose	<p>NVSC:</p> <p>6-oje nacionalinėje užkrečiamųjų ligų konferencijoje pristatytas stendinis pranešimas „Erkių platinamos ligos Baltijos šalyse 2007–2017 m.“</p> <p>ŠU:</p> <p>2019 m. gegužės 7 d. Sapiegos konferencijų centre vyko mokslinė-praktinė konferencija „Alergenai: naujos žinios ir jų taikymas praktikoje“, kurioje skaityti 2 pranešimai: „Alergeninių žiedadulkių tyrimai ir inovacijos“ ir „Kaip veikia personalizuota alergijos simptomų prognozių sistema (PASYFO)?“ (https://www.vvsb.lt/vilniuje-ivyko-konferencija-apie-alergen-us/) .</p> <p>2019 m. rugsėjo 19 d. Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuro seminare „Miesto teritorijų planavimo ir priežiūros ekologiniai bei sveikatos aspektai“ perskaitytas pranešimas „Kada želdynuose pavojinga kvėpuoti?“ (https://www.vvsb.lt/seminaro-metu-specialistai-pristate-miesto-teritoriju-planavimo-ir-prieziuros-ekologiniai-bei-sveikatos-aspektus/).</p> <p>Personalizuota alergijos simptomų prognozių sistema (PASYFO) pristatyta Copernicus CAMS 4-ojoje generalinėje asamblėjoje, vykusioje 2019 m. rugsėjo 16–20 d. Budapešte.</p>
Parengta informacinių	<p>NVSC: parengti 4 pranešimai spaudai apie šeštą EE mirties atvejį, Laimo ligą, E vakcinaciją, erkių platinamas ligas ir skiepus.</p>

<p>pranešimų į įstaigos ir kitus tinklalapius</p>	<p>LHMT: orų prognozės skelbtos svetainėse: www.meteo.lt, old.meteo.lt ir svetainės mobiliojoje versijoje m.meteo.lt.</p> <p>Skelbti informaciniai pranešimai:</p> <p>2019-06-11 „Šįkart kaitros pliūpsnis bus stipresnis“</p> <p>2019-06-14 „Atogrąžos iš Lietuvos traukiasi“</p> <p>2019-06-21 „Dar vienas rekordas“</p> <p>2019-07-02 „Rekordiškai karštas 2019 metų birželis“</p> <p>SAM ESSC: Interneto svetainėje www.essc.sam.lt buvo skelbiamos gairės visuomenei „Kaip apsaugoti savo sveikatą karščių atvejais“, informacinis pranešimas „Kaip apsaugoti savo sveikatą karščių metu“ ir informacinis grafikas „Kaip išvengti neigiamo saulės poveikio“. Prognozuojant kaitros laikotarpį ir karščių metu minėta informacija buvo dedama prie ESSC aktualios informacijos. Taip pat buvo paskelbta informacija gyventojams „Saugokimės šalčio“ ir gairės visuomenei „Kaip apsaugoti savo sveikatą šalčių atvejais“.</p> <p>ŠU: Informacijos atnaujinimas ir nuolatinis žiedadulkių ore bei alergijos simptomų prognozių teikimas tinklalapyje pasyfo.lt.</p> <p>Straipsnis apie alergiją žiedadulkėms Šiaulių universiteto tinklalapyje (http://www.su.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=21544:prof-dr-i-%C5%A1aulien%C4%97-apie-alergij%C4%85-%C5%BEiedadulk%C4%97ms-tik-pa%C5%BEintis-su-gamta-leid%C5%BEia-%C4%AFgyti-imunitet%C4%85&catid=761&Itemid=5521&lang=lt)</p> <p>Informacija apie personalizuotą alergijos simptomų prognozių sistemą (PASYFO) ir įrankius stebėti žiedadulkių apkrovą Širvintų rajono pirminės sveikatos priežiūros centro tinklalapyje (http://www.sirvintupspc.lt/2019/04/05/apie-ziedadulkes/).</p> <p>Copernicus CAMS tinklalapyje patalpinta informacija apie PASYFO (https://atmosphere.copernicus.eu/cams-supports-hay-fever-sufferers-forecasts-enhanced-pan-european-pollen-observations)</p> <p>SMLPC: Prognozuojant kaitros laikotarpį ir karščių metu svetainėje www.smlpc.lt nuolat buvo skelbiami informaciniai pranešimai apie artėjantį karštį ir priemones, skirtas apsisaugoti nuo karščio (Rekomendacijos, kaip apsisaugoti karščiui jautriems žmonėms).</p> <p>Taip pat buvo paskelbti šie informaciniai pranešimai SMLPC svetainėje: „Parengta visuomenės informavimo apie klimato pokyčius, jų keliamas</p>
---	--

	<p>grėsmes žmonių sveikatai 2018–2019 m. ataskaita“ (2019-05-02); „Karščio ir kaitros poveikis sergamumui ir mirtingumui“ (2019-06-17); „Personalinės alergijos simptomų prognozavimo sistemos (PASYFO) programėlė – individuali apsauga žiedadulkėms jautriems žmonėms“ (2019-06-25); „Pasaulinę aplinkos sveikatos dieną – dėmesys klimato kaitai“ (2019-09-25); „Išpėjimas žiedadulkėms jautriems žmonėms“ (2020-01-28).</p>
<p>Kiti darbai</p>	<p>SMLPC:</p> <p>1. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012 m. gegužės 3 d. įsakymą Nr. V-386/D1-391 „Dėl Visuomenės informavimo apie klimato pokyčius, jų keliamas grėsmes žmonių sveikatai sistemos aprašo patvirtinimo“, parengta apibendrinta 2018 m. balandžio 1 d. – 2019 m. balandžio 1 d. ataskaita pagal iš atsakingų vykdytojų gautą informaciją apie klimato kaitos keliamas grėsmes sveikatai.</p> <p>2. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2015 m. gruodžio 9 d. įsakymu Nr. V-1429 patvirtintą Nacionalinį visuomenės sveikatos ir karščio prevencijos 2016–2020 metų veiksmų planą, suorganizuotas Karščio padarinių prevencijos tarpžinybinės darbo grupės susitikimas, kuris vyko 2019 m. gegužės 16 d.</p> <p>ESSC ir SMLPC:</p> <p>ESSC kartu su SMLPC parengė siūlymą Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai „Dėl ugdymo proceso organizavimo karštuoju metų laiku“. Suderinus su Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Šeimos gydytojų asociacija, Lietuvos pediatrų draugija siūlymas buvo pateiktas SAM.</p> <p>ŠU: šiuo metu ŠU įgyvendinami projektai:</p> <p>Nuo 2018 m. iki šiol. EUMETNET „Automatic Pollen Detection Network (AutoPollen)“. Projekto tikslas: apibrėžti pagrindinius automatinio žiedadulkių monitoringo standartus ir parodyti Europos tinklo įgyvendinamumą integruojant vykstančius projektus. Pirmiausia bus nustatyti pagrindiniai principai ir apibrėžiami pagrindiniai automatinio žiedadulkių monitoringo standartai. Bus parodytos standartizacijos galimybės ir veiklos pratęsimas Pasaulio meteorologijos organizacijoje. Projektas taip pat pateiks informaciją ir rekomendacijas dalyviams, norintiems pradėti automatinį žiedadulkių monitoringą. Sėkmės ir susidomėjimo atveju antrojo etapo metu galėtų būti inicijuojamas automatinio žiedadulkių aptikimo tinklo kūrimas ir galimas veikimas Europoje.</p> <p>Nuo 2017 m. iki šiol. Inovatyvi ore pasklidusių žiedadulkių atpažinimo realiu laiku ir žiedadulkių prognozių modeliavimo sistema (REALTIME). Projekto</p>

	<p>tikslas: sukurti oru plintančių alergeninių žiedadulkių identifikavimo skaitmeninę biblioteką, skirtą matavimams realiu laiku ir panaudoti duomenis pažangiam žiedadulkių prognozių modelyje. Suformuotas uždavinys yra sukurti algoritmus, įgalinančius atpažinti oro žiedadulkes realiu laiku ir įdiegti juos atrinktame modelyje formuojant sklaidos prognozes bei retrospektyvą.</p> <p>2017–2019 m. ECMWF Copernicus CAMS Personalizuota alergijos simptomų prognozavimo sistema (PASYFO). Bendras projekto tikslas yra sujungti Copernicus CAMS-50 oro kokybės ir žiedadulkių prognozes ir remiantis jų pagrindu sukurti didelės skiriamosios gebos regioninę sistemą, skirtą nuspėti žiedadulkėms jautrių žmonių asmeninius alergijos simptomus. Tikslinis regionas – Lietuva ir Latvija, tačiau sukonstruota sistema ir verslo modelis universalūs, juos galima tiesiogiai perkelti į kitas Europos dalis. Daugiau apie rezultatus http://pasyfo.lt/</p>
--	---